

**बुद्ध पूजा विधि
र
कथा संग्रह**

धम्मवती

धर्मकीर्ति प्रकाशन

(नेपाली भाषा)

१. बौद्ध दर्शन
२. पञ्चशरित
३. शान्ति
४. नारी हृदय
५. पटाचार स्थविर चरित्र
६. बुद्ध शासनको इतिहास (भाग - १)
७. नेपाली ज्ञानमाला
८. बुद्ध र वहाँको विचार
९. बौद्ध ध्यान
१०. लक्ष्मी (प्र.सं.)
११. उखानको कथा संग्रह
१२. बौद्ध जगतमा स्वास्थ्य सेवा
१३. वेस्सन्तर जातक
१४. सतिपट्टान भावना
१५. बौद्ध विश्वास (भाग-१)
१६. बौद्ध विश्वास (भाग - २)
१७. बौद्ध दर्पण
१८. महासतिपट्टान विपस्सना अन्तर्मुखी ध्यान
१९. सप्त रत्न धन
२०. सफलताको कथा
२१. धर्म : एक चिन्तन
२२. मानव महामानव
२३. निरोगी
२४. जातक कथा
२५. प्रज्ञा चक्षु
२६. तयागत हृदय
२७. सतिपट्टान विपस्सना
२८. बौद्ध प्रश्नोत्तर
२९. परिचाण (प्र.सं.)
३०. बुद्ध पुजा विधि र कथा संग्रह (प्र.सं.)
३१. मीले बुझ्नेको बुद्ध धर्म
३२. बुद्धको जीवनी र दर्शन
३३. आमा बाबु र छोराछोरी
३४. स्नेही छोरी
३५. परित्तमुत्त (पाली भाषा)
३६. मति राम्रो भए गति राम्रो हुनेछ
३७. बुद्ध र बुद्ध पछि
३८. "बुद्ध र बुद्ध धर्मको संक्षिप्त परिचय" र बुद्धको जन्मभूमि नेपालमा बुद्ध प्रति असद्विष्णुता
३९. अ. धम्मवती
४०. बौद्ध ज्ञान
४१. संक्षिप्त बुद्ध जीवनी
४२. मिलिन्द प्रश्न (भाग - १)
४३. मिलिन्द प्रश्न (भाग-२)
४४. भ्रमण नारद
४५. मानव स्वभाव
४६. महास्वप्न जातक
४७. बुद्ध पुजा विधि र कथा संग्रह (द्वि. सं.)
४८. बौद्ध ध्यान
४९. बौद्ध विश्वास (भाग - ३)
५०. बुद्धको अन्तिम यात्रा (प्रथम भाग)
५१. सध्मी (द्वि.सं.)
५२. सम्यक शिक्षा
५३. परिचाण (द्वि. सं.)
५४. धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको २५ वर्ष
५५. बुद्ध पुजा विधि कथा संग्रह र परिचाण
५६. बुद्ध पुजा विधि र परिचाण
५७. बुद्ध पुजा विधि
५८. सध्मी (तृ.सं.)
५९. बुद्धको शिक्षात्मक उपदेश
६०. शान्ति मार्ग
६१. पहिलो गुरुको हुन् ?
६२. शान्ति र मीकी (प्र.सं.)
६३. दान पारमिता
६४. बुद्धको संस्कृति र महत्त्व
६५. बोध कथा र बौद्ध चरित्र
६६. मिलिन्द प्रश्न भाग - १ (तृ.सं.)
६७. संक्षिप्त बुद्ध वंश भाग-१ (द्वि.सं.)
६८. चिर् तिरुत्तु सद्धम्मो
६९. मिलिन्द प्रश्न भाग-२ (द्वि.सं.)
७०. संक्षिप्त बुद्ध वंश भाग-२ (द्वि.सं.)
७१. संक्षिप्त बुद्ध वंश भाग-२ (द्वि.सं.)
७२. महास्वप्न जातक (तृ.सं.)
७३. बुद्ध पुजा विधि र कथा संग्रह (तृ.सं.)

Dharmakirti Publication

(English)

1. Buddhist Economic and the Modern World
2. Dharmakirti Vihar Today
3. Dharmakirti Vihar
4. "Dharmakirti in Nut Shell"
5. Dhamma and Dhammawati

बुद्ध पूजा विधि

र

कथा संग्रह

धम्मवती

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः, (नःघ)

काठमाडौं ।

प्रकाशक :-

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः, नघल टोल

काठमाडौं ।

(सर्वाधिकार सुरक्षित)

बुद्ध सम्वत् : २४४७

नेपाल सम्वत् : ११२३

विक्रम सम्वत् : २०६०

इस्वी सम्वत् : २००३

Dhamma.Digital

तृतीय संस्करण : १५०० प्रति

कम्प्यूटर सेटिङ्ग : भरत कृष्ण महर्जन

मुद्रक :

गील सरस्वती छापाखाना

लाजिम्पाट, काठमाडौं

फोन : ४-४३३०५४

स्व. जनक नारायण मानन्धर
जन्म मिति : वि. सं - १९८४ मंसीर २४ गते शनिवार
दिवंगत मिति : वि. सं - २०५९ भदौ २८ गते शुक्रवार

धर्मदान

स्व. जनक नारायण मानन्धरको छोटो परिचय

स्व. जनक नारायण मानन्धर (स्व. बुबा बुद्धिनारायण मानन्धर र स्व. माता नानी कुमारी मानन्धरका जेष्ठ सुपुत्र) रोजगारको सिलसिलामा वि. सं २०१७ देखि २०३५ सम्म नुवाकोट जिल्लाको त्रिशुली जलविद्युत आयोजनामा कार्यरत हुनुहुन्थ्यो । मेहनती हुनुभएको कारणले उहाँले आफ्नो परिवारले पनि काम पावस भन्ने मनसाय राख्नु भई १७ वर्ष सम्म खानेतेलको मील र कलघर उद्योग संचालन गर्नुभयो । आफ्ना छोराछोरीलाई राम्रो शिक्षा हासिल गर्ने मौका दिलाउनु भएकोले उहाँले एक जिम्मेवारी बुबाको रूपमा कर्तव्य पालन गर्न पनि सफल हुनु भएको छ ।

उहाँ बुद्ध धर्म प्रति आस्था रहेको व्यक्ति भएको नाताले श्रद्धेय भिक्षु भिक्षुणीहरूको तर्फबाट धर्मदिशाना सुन्न उत्सुक हुनुहुन्छ र आफूले सक्दो दान प्रदान, जलपान र संघ भोजन कार्यक्रममा पनि भाग लिने गर्नुहुन्थ्यो । उहाँ सुगतपुर बिहार त्रिशुलीका आजीवन सदस्य हुनुहुन्छ । उहाँले उक्त बिहारको ध्यानकुटी निर्माण कमिटीको सदस्य भई सेवा गर्नु भएको थियो ।

करिव १२ वर्ष अगाडि देखि नै मधुमेह, उच्च रक्तचाप र मुटु रोगले पिडित रहनु भएका उहाँ २८ भाद्र २०५९ सप्तमीका दिन दिवंगत हुनुभयो । उहाँकै पुण्य स्मृतिमा निर्वाण कामना गर्दै यस

पुस्तक “बुद्धपूजा विधि र कथा संग्रह” धर्मदानको रूपमा यहाँहरू
समक्ष वितरण गर्न पाउँदा हामीलाई अत्यन्त हर्ष लागेको छ ।

यस पुस्तक प्रकाशन गर्नको लागि आवश्यक सहयोग
पुन्याउनु हुने धर्मकीर्ति विहारका श्रद्धेय गुरुमां धम्मवती प्रति हामी
कृतज्ञ छौं ।

धर्मदान गर्ने मानन्धर परिवार

श्रीमती

बसुन्धरा देवी

छोरा
गौतम

बुहारी
अञ्जु

छोरी
मलिका

Dhamma.Digital

नाती, नातिनी

असिम र आसमा

महाराजगञ्ज चक्रपथ

ब्लक नं. ३१७

फोन नं. ४-४१५०७१

प्रकाशकीय

बुद्ध पूजा विधि र कथा संग्रह नाम गरेको पुस्तक पहिला पनि पटक पटक प्रकाशन गरी वितरण गर्दै आएका थियौं । तैपनि पाठक वर्गको बढ्दो माग अनुसार हाल यही पुस्तक पुनः प्रकाशन गर्दैछौं ।

स्व. जनक नारायण मानन्धरको पुण्य स्मृतिमा वसुन्धरा देवी मानन्धर प्रमुख सपरिवारले यस पुस्तक प्रकाशनको लागि आवश्यक आर्थिक सहयोग प्रदान गरिदिनु भएको छ । आर्थिक सहयोग गर्नुहुने दाताहरूको आयु आरोग्य कामना गर्दैछौं । साथै समयमा नै पुस्तक प्रकाशन गरिदिनु भएकोमा नील सरस्वती छापाखानालाई पनि धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं ।

धम्मवती

अध्यक्ष

धर्मकीर्ति बौद्ध, अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

२०६०

शील प्रार्थना विधि

त्रिशरण

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

बुद्धं सरणं गच्छामि . म बुद्धको शरणमा जान्छु ।
धम्मं सरणं गच्छामि . म धर्मको शरणमा जान्छु ।
संघं सरणं गच्छामि . म संघको शरणमा जान्छु ।

दुतियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि | दोस्रो पलट पनि
दुतियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि | बुद्ध, धर्म, संघको
दुतियम्पि संघं सरणं गच्छामि | शरणमा जान्छु ।

ततियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि | तेस्रो पलट पनि
ततियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि | बुद्ध, धर्म, संघको
ततियम्पि संघं सरणं गच्छामि | शरणमा जान्छु ।

पञ्चशील

पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
अदिन्नादाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।

कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
सुरामेरय मज्जपमादद्धाना वेरमणी सिक्खापदं
समादियामि ।

अर्थ-

- १) प्राणी हिंसाबाट बच्नु शिक्षा ग्रहण गर्छु ।
- २) नदिएको वस्तु नलिने (चोरी नगर्ने) शिक्षा ग्रहण गर्छु ।
- ३) बेभिचार (भ्रष्टाचार) नगर्ने शिक्षा ग्रहण गर्छु ।
- ४) झुटा कुरा नगर्ने शिक्षा ग्रहण गर्छु ।
- ५) रक्सी आदि (लाग्ने पदार्थ) नपिउने शिक्षा ग्रहण गर्छु ।

भिक्षुले - तिसरणेन सद्धिं पञ्चसीलं धम्मं साधुकं सुर
क्खितं कत्वा अप्पमादेन सम्पादेथ ।

अर्थ - त्रिशरण सहित पञ्चशील धर्मलाई राम्रोसित
सुरक्षित गरी होशियारीका साथ परिपालन
गर ।

गृहस्थी - आम भन्ते (हवस् भन्ते) ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

अष्टशील प्रार्थना

ओकास अहं भन्ते तिसरणेन सह अट्टङ्ग सम्पन्नागतं
उपोसथसीलं धम्मं याचामि । अनुग्गहं कत्वा सीलं देथ
मे भन्ते ।

अर्थ -

आज्ञा होस् भन्ते, मैले त्रिशरण सहित आठ अङ्ग भएको
उपोसथ शील मागिरहेको छु । कृपा गरेर मलाई शील
दिनुहोस् ।

दुतियम्पि - ततियम्पि भनी तीन पटक दोहरिनु पर्छ ।
पञ्चशीलमा जस्तै -

बुद्धं सरणं गच्छामि, धम्मं सरणं गच्छामि, संघं सरणं
गच्छामि तीन पटक शरणमा जाने ।

अष्टशील

- १) पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- २) अदिन्नादाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- ३) अब्रह्मचरिया वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- ४) मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- ५) सुरा मेरय मज्ज पमादट्टाना वेरमणी सिक्खापदं
समादियामि ।

- ६) विकाल भोजना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
 ७) नच्च गीत - वादित - विसूक दस्सन माला - गन्ध-
 विलेपन - धारण - मण्डन - विभूसनड्डाना वेरमणी
 सिक्खापदं समादियामि ।
 ८) उच्चासयन - महासयना वेरमणी सिक्खापदं
 समादियामि ।

अर्थ -

- १) प्राणी हिंसा नगर्ने नियम पालन गर्छु ।
 २) चोरी नगर्ने नियम पालन गर्छु ।
 ३) ब्रम्हचर्या पालन गर्ने नियम ग्रहण गर्छु ।
 ४) झूठो कुरा गर्ने बानि छोडने नियम पालन गर्छु ।
 ५) रक्सी जाँड आदि लाग्ने पदार्थ नपिउने नियम ग्रहणगर्छु ।
 ६) अबेलामा (आधादिन बितेपछि बेटाइममा) भोजन नगर्ने
 शिक्षा (नियम) पालन गर्छु ।
 ७) चरित्र भ्रष्ट हुने नाच, गान र अयोग्य दृश्य नहेर्ने र धेरै
 मूल्य पर्ने मालागन्ध अत्तर आदि (विलाषी) आभूषण पदार्थ
 सेवन नगर्ने नियम धारण गर्छु ।
 ८) धेरै पैसा पर्ने विलाषी विछ्यौना र उच्च आसनमा नबस्ने
 नसुत्ने नियम पालन गर्छु ।

भिक्षुले - तिसरणेन सह अट्टङ्ग सम्पन्नागतं उपसोथशीलं धम्मं
 साधुकं सुरक्खितं कत्वा अप्पमादेन सम्पादेथ ।

गृहस्थी - आम भन्ते (हवस् भन्ते) ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

आफैले शील ग्रहण गर्ने नियम

यदि शील प्रदान गर्ने कोही भिक्षु रहेन भने आफ्नो इच्छानुसार कुनै निर्जन स्थानमा वा बुद्ध प्रतिमा भएको ठाउँमा गई वन्दना गरी अथवा जुन दिशामा चैत्य, विहार छ उतातिर हेरेर वन्दना गरीकन नमो तस्स भगवतो देखि त्रिशरण सहित पञ्चशील अष्टशील ग्रहण गर्ने । कसैलाई पालि श्लोक भन्न आउँदैन भने उसले यसरी प्रार्थना वा प्रतिज्ञा गरे पनि हुन्छ - “आज मैले सर्वज्ञ भगवान् बुद्धको आज्ञा अनुसार पञ्चशील वा अष्टशील पालन गर्छु” भनी प्रतिज्ञा गरिदियो भने शील ग्रहणको काम पूरा हुनेछ । भिक्षु समक्ष नै शील प्रार्थना गर्नुपर्छ भन्ने कर छैन ।

त्रिरत्न वन्दना

प्रत्येक बौद्धको यो कर्तव्य हो कि प्रातः (विहान) एवं संध्याको समयमा त्रिरत्न वन्दना गर्ने । बुद्ध धर्म संघलाई त्रिरत्न गुण स्मरण गरी वन्दना गरेको खण्डमा चित्त शान्त रहन्छ । मानसिक सन्तोष प्राप्त हुन्छ र त्रिरत्न स्मरणद्वारा पुण्य (धर्म) लाभ हुन्छ ।

बुद्ध वन्दना

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

इतिपि सो भगवा अरहं सम्मा सम्बुद्धो, विज्जा
चरणसम्पन्नो, सुगतो, लोकविद्, अनुत्तरो पुरिसदम्म सारथी
सत्था देव मनुस्सानं बुद्धो भगवाति

नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स

ये च बुद्धा अतीता च ये च बुद्धा अनागता,
पच्चुप्पन्ना च ये बुद्धा अहं वन्दामि सब्बदा
नत्थि मे सरणं अञ्जं बुद्धो मे सरणं वरं
एतेन सच्च वज्जेन होतु मे जयमङ्गलं
उत्तमङ्गेन वन्देहं पादपंसु वरूत्तमं
बुद्धेयो खलितो दोसो बुद्धो खमतु तं ममं
बुद्धं जीवित परियन्तं सरणं गच्छामि

भावार्थ - उनै भगवान् अर्हत सम्यक् सम्बुद्धलाई नमस्कार ।

उनै भगवान् अर्हत हुन् सम्यक् सम्बुद्ध हुन्, विद्या र
आचरले सम्पन्न भएका हुन्, निर्वाण मार्गमा जानु भएका हुन्,
लोक ज्ञाता हुन्, दमनीय पुरूषलाई अनुत्तर हुनु भएका धर्म
सारथी हुन् । मनुष्य मात्रै होइन देवी देवताहरूको शास्ता गुरू
हुन्, बोध हुनु भएका बुद्ध हुन्, भगवान् हुन् । यस्ता सम्यक्
सम्बुद्धलाई नमस्कार छ ।

पहिले भइसकेका बुद्धहरूलाई, पछि हुने बुद्धहरूलाई र
अहिले भएका बुद्धहरूलाई पनि म सदा सर्वदा वन्दना गर्छु ।

बुद्ध बाहेक मेरो शरण अरु कुनै छैन, यही उत्तम
शरण हो । यही सत्य वचनको प्रभावले मेरो जय मङ्गल
होस् ।

वहाँको पाउले टेकेको ठाउँको धूलोलाई पनि श्रेष्ठोत्तम
सम्झी शिरले वन्दना गर्छु । यदि मैले बुद्ध प्रति अपराध गरेको
रहेछु भने बुद्धले मलाई क्षमा दिनु होला ।

आजीवन म बुद्धको शरणमा जान्छु ।

धर्म वन्दना

स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको, अकालिको एहिपस्सिको,
ओपनयिको, पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्चूही ति

नमोतस्स निय्यानिकस्स धम्मस्स

ये च धम्मा अतीता च ये च धम्मा अनागता,
पच्चुप्पना च ये धम्मा अहं वन्दाभि सब्बदा,
नत्थि मे सरणं अञ्जं धम्मो मे सरणं वरं,
एतेन सच्चवज्जेन, होतु मे जय मङ्गलं,

उत्तमङ्गेन वन्देहं धम्मञ्च दुविधंवरं,
धम्मे यो खदितोदोसो, धम्मं खमतु तं ममं,
धम्मंजीवित परियन्तं, सरणं गच्छामि ।

भावार्थ - भगवान्नेले यो धर्मलाई पद-व्यञ्जन राम्रोसँग मिलाई बताउनु भएको छ, यही लोकमा फलदायी हुने धर्म हो । यसबारे यहाँ आऊ हेर । परिक्षा गर । भनी भन्न सकिन्छ । माथि पुन्याइ दिने धर्म यही हो । जस्तो सुकै बुद्धिमानले पनि आफुले साक्षात्कार गरी अवबोध गर्नुपर्ने धर्म हो । यो निर्वाणमा पुन्याउने धर्मलाई नमस्कार छ ।

पहिले भइसकेको धर्मलाई, पछि हुने धर्मलाई र अहिले भएको धर्मलाई पनि सदा सर्वदा वन्दना गर्छु ।

धर्म बाहेक मेरो अरू कुनै शरण छैन यो धर्म नै उत्तम शरण हो ।

यही सत्य वचनको प्रभावले मेरो जय मङ्गल होस् ।

दुई प्रकारले उत्तम धर्मलाई म शिरले वन्दना गर्छु ।

यस धर्मप्रति म बाट केहि अपराध भए त्यसमा धर्मले मलाई क्षमा देओस् ।

जीवन रहुञ्जेलसम्म म धर्मको शरणमा जान्छु ।

संघ वन्दना

सुपटिपन्नो भगवतो सावक संघो, उजुपटिपन्नो भगवतो
सावक संघो, जायपतिपन्नो भगवतो सावक संघो, सामीचिपटिपन्नो
भगवतो सावक संघो, यदिदं चत्तारि पुरि स युगानि
अट्टपुरिस पुगला एस भगवतो सावक संघो, आहुनेय्यो,
पाहुनेय्यो, दक्खिनेय्यो, अञ्जलि करणीयो, अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं
लोकस्सा ति ।

नमो तस्स अट्टारिय पुगल महासङ्गस्स

ये च संघा अतीता च, ये च संघा अनागता ।
पच्चुप्पन्ना च ये संघा, अहं वदामि सब्बदा ॥

नत्थि मे सरणं अञ्जं, सङ्गो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्च वज्जेन, होतु मे जय-मङ्गलं ॥
उत्तमङ्गेन वन्देहं, संघञ्च तिविधुत्तमं ।
सङ्गेयो खदितो दोसो, संघो, खमतु तं ममं ॥

संघं जीवित परियन्तं सरणं गच्छामि

भावार्थ - भगवानको श्रावक संघ सुमार्गमा गएका
छन् । सीधा बाटो जान्छन् । निर्वाण (न्याय) मार्गमा

जान्छन् । आदरपूर्वक धर्माचरण गर्छन् । यी नै चार जना पुरुषहरू हुन् आठ जना व्यक्ति हुन्, यिनीहरू जस्ता भगवानका श्रावक हुन्, आदरनीय हुन्, माननीय हुन्, दान दिन योग्य हुन्, नमस्कार गर्नु योग्य हुन् लोक बासीहरूको निमित्त अपरिमित पुण्य क्षेत्र हुन् । त्यस्तो अष्ट पुद्गल महासंघलाई र पहिले भइसकेको संघलाई पछि हुने संघलाई र अहिले भई रहेको संघलाई पनि म सधैं वन्दना गर्छु । संघ बाहेक मेरो अरू कुनै शरण छैन । उही उत्तम शरण हो । यस सत्य वचनको प्रभावले मेरो जय मङ्गल होस् । तीन प्रकारका उत्तम संघहरूलाई म शरीरले वन्दना गर्छु । यदि संघप्रति मेरो अपराध भएमा संघले क्षमा देओस् । आजीवन म संघको शरणमा जान्छु ।

जल पूजा इत्यादि

अधिवासेतु नो भन्ते, पानीयं उपनामितं ।

अनुकम्पं उपादाय, पटिगणहातु मुत्तमं ॥

भावार्थ - भो भगवान, भो श्रेष्ठोत्तम, तपाईंलाई (पिउने) जल चढायौं । हामीप्रति अनुकम्पा गरी स्वीकार गर्नुहोस् ।

खाद्यपदार्थ पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते । खज्जकं उपनामितं ।

अनुकम्पं उपादाय, पटिगणहातु मुत्तमं ॥

भावार्थ - भो भगवान सास्ता, श्रेष्ठोत्तम, मिठाई र खाद्यपदार्थ
चढायौ दया र अनुकम्पा राखी, ग्रहण गर्नुहोस् ।

फलफुल पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते । फलानि उपनामितं ।

अनुकम्पं उपादाय, पटिगणहातु मुत्तमं ॥

भावार्थ - भो भगवान । भो श्रेष्ठोत्तम । तपाईंलाई
फलफुलहरू चढायौ हामी प्रति दया राखी स्वीकार गर्नुहोस् ।

पुष्प पूजा

वण्ण गन्ध गुणोपेतं, एतं कुसुम सन्ततिं ।

पूजयामि मुनिन्दस्स, - सिरिपाव सरोरुहे ॥

पूजेमि बुद्धं कुसुमेन नेन,

पुञ्जेन मेतेन च होतु मोक्खं ।

पुप्फं मिलायाति यथा इदम्मे,

कायो तथा याति विनास भावं ।

भावार्थ - वर्ण र सुगन्धले युक्त भएको यो फुलले शाक्य
मुनीन्द्र भगवान्को श्री चरण कमलमा पूजा गर्दछु ।

यो फुलले बुद्ध भगवान्लाई पनि पूजा गर्छु यो पुण्यले

मलाई मोक्ष मिलोस् । यो फुल सुकेर जाने जस्तै यो मेरो शरीर पनि विनाश भइ (सुकेर) जानेछ ।

सुगन्ध धूप पूजा

गन्धसम्भार युत्तेन, धूपेनाहं सुगन्धिना ।

पुजये पुजनेय्यानं, पूजा भाजन मुत्तमं ॥

भावार्थ - पूजा गर्न योग्य हुनु भएको पूजनीय भगवान बुद्धलाई यो सुगन्धले युक्त भएको धूपले पूजा गर्छु ।

प्रदीप पूजा

धनसारप्पदित्तेन, दीपेन तमधंसिना ।

तिलोकदीपं सम्बुद्धं, पूजयामि तमोनुदं ॥

भावार्थ - त्रिलोकमा प्रकाश हुनु भएका सम्यक् सम्बुद्धलाई अन्धकार विनाश गरिदिने प्रदिपले पूजा गर्छु ।

चैत्य वन्दना

वन्दामि चेतियं सब्बं, सब्ब ठानेसु पतिट्ठितं ।

सारीरिक धातु महाबोधिं, बुद्ध रूपं सकलं सदा ॥

भावार्थ - जहाँ पनि प्रतिष्ठित भएका स्तूप (चैत्य) हरूलाई र बुद्धका पवित्र धातुलाई पनि महाबोधि वृक्षलाई पनि, बुद्ध रूपलाई पनि मैले सदा वन्दना गर्छु ।

क्षमा याचना

कायेन वाचा चित्तेन, पमादेन मया कृतं ।
अच्चयं खम मे भन्ते । भूपरिपञ्चो तथागत ॥

भावार्थ - हे भगवान् ! यदि मेरो काय, वाक र चित्तले कुनै प्रमादबस् केही भूल गरेको छ भने गम्भिराति गम्भीर प्रज्ञा भएका तपाईं बुद्धले मलाई क्षमा गर्नुहोस् ।

आशिका

इमाय बुद्ध पूजाय, कताय सुद्ध चेतसा ।
चिरं तिष्ठतु सद्धम्मो, लोको होतु सुखी सदा ॥
इमाय बुद्ध पूजाय, यं पुञ्जं पसुतं मया ।
सब्बं तं अनुमोदित्वा, सब्बेपि तुद्ध मानसा ॥
पुरेत्वा दानसीलादि, सब्बापि दसपारमी ।
पत्वा यथिच्छित्तं बोधिं, फुसन्तु अमतं पदं ॥

अर्थ--

- १) शुद्ध मनले गरेको यो बुद्धपूजा द्वारा प्राप्त भएको जति पुण्य हो त्यो पुण्यको प्रभावले सो भगवानको सद्धर्म चिरस्थाइ होस् । सकल लोक पनि सुखी होस् ।
- २) यो बुद्धपूजाद्वारा मलाई जति पुण्य (धर्म) प्राप्त भएको थियो, यो सबै पुण्य देखि सन्तुष्ट भई सबैले अनुमोदन गर्नुहोला ।

३) दान शीलादि दसपारमिता सबै पूर्ण गरी आफ्नो इच्छानुसार उत्तम बोधिज्ञान प्राप्त गरी निर्वाण सुख अनुभव गरून् ।

धर्माचरण पूजा

इमाय धम्मानुधम्म पटिपत्तिया बुद्धं पूजेमि ।

इमाय धम्मानुधम्म पटिपत्तिया धम्मं पूजेमि ॥

इमाय धम्मानुधम्म पटिपत्तिया संघं पूजेमि ।

अद्धा इमाय पटिपत्तिया जाति जरा व्याधि मरणम्हा,
परिमुच्चिस्सामि ॥

भावार्थ - यो धर्म अनुसार गरेको धर्माचरणको आधारमा बुद्धलाई पूजा गर्छु ।

यो धर्मानुकूलले गरेको धर्माचरणको आधारमा धर्मलाई पूजा गर्छु ।

यो धर्मानुकूलले गरेको धर्माचरणको आधारमा संघलाई पूजा गर्छु ।

यो धर्माचरणानुकूल गतिविधिद्वारा म अवश्य नै जन्म जरा व्याधि मरणबाट मुक्त होऊँ ।

प्रार्थना

इमिना पुञ्ज कम्मेन, मामे बाल समागमो ।

सतं समागमो होतु, याव निब्बान पत्तिया ॥

(१४)

इदम्मे पुञ्जं आसवक्खया वहं होतु ।

इदम्मे पुञ्जं निब्बानस्स पच्चयो होतु ।

इदम्मेपुञ्जं सब्बे सत्ता सुखिता भवन्तु ।

भावार्थ - यो गरेका पुण्यको प्रभावले बाल मूर्खजनहरूसंग सतसंगत गर्न नपरोस् । निर्वाणमा नपुगुञ्जेल सम्म सत्पुरुषहरूको सतसंगत गर्न पाओस् । यो मैले गरेको पुण्यले आस्रवक्षय होस् ।

यो मैले गरेका पुण्यले निर्वाण प्राप्त होस् । यो मैले गरेको पुण्यले सकल सत्त्व प्राणीहरू सुखी होउन् ।

ज्ञाति बन्धुहरूलाई पुण्य छोडिदिने

इदं वो जातिनंहोतु, सुखिता होन्तु जातयो ।

तीन पटक भन्नु

भावार्थ - यो मैले गरेको पुण्य तिम्रा ज्ञातिहरूले अनुमोदन गरून् । यो पुण्यको प्रभावद्वारा तिनीहरूलाई सुख र शान्ति होस् ।

इदं मे जातिनं होतु सुखिता होन्तु जातयो ।

अर्थ - यो मैले गरेको पुण्य मेरा ज्ञातिहरूले अनुमोदन गरून् ।

(आफ्नै जातिहरूलाई मात्र पुण्य प्रदान गर्नु हो भने इदं मे भन्ने । सामूहिक रूपमा भन्नु हो भने माथि जस्तै इदं वो ...)

देवताहरूलाई पुण्य छोडिदिने

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्ज सम्पदं ।

सब्बे देवा अनुमोदन्तु, सब्ब सम्पत्ति सिद्धिया ॥

भावार्थ - अहिले सम्म हामीले प्राप्त गरेका पुण्य सम्पत्तिलाई सकल देवताहरूले अनुमोदन गरून् । जसबाट सबै सम्पत्ति सिद्ध हुनेछ ।

सकल सत्त्वहरूलाई पुण्य छोडिदिने

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्ज सम्पदं ।

सब्बे सत्ता अनुमोदन्तु, सब्ब सम्पत्ति सिद्धिया ॥

भावार्थ - अहिले सम्म हामीले प्राप्त गरेका पुण्य सम्पत्तिलाई सकल सत्त्वहरूले अनुमोदन गरून् । जसबाट सबै सम्पत्ति सिद्ध हुनेछ ।

भूत प्रेतहरूलाई पुण्य छोडिदिने

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्ज सम्पदं ।

सब्बे भूता अनुमोदन्तु, सब्ब सम्पत्ति सिद्धिया ॥

भावार्थ - अहिले सम्म हामीले प्राप्त गरेका पुण्य सम्पत्तिलाई सकल भूतप्रेतहरूले अनुमोदन गरून् जसबाट सबै सम्पत्ति सिद्ध हुनेछ ।

विषको बिरूवामा पानी दिनु हुँदैन

यो उपदेश बुद्धले किन र कसको लागि भन्नु भएको हो ? एक दिन गौतम बुद्ध वेलुवन विहारमा बस्नु भएको बेला राजा अजातशत्रुले दुष्ट देवदत्तलाई आफ्नो गुरु मानेर भक्ति गरी हिंडेकोले (अजातशत्रु पनि) नरक भोग गर्न जानु परेको कारणले यो उपदेश दिनु भएको हो ।

भगवान बुद्धलाई काँढाले बिजेको जत्तिकै दुःख दिई हिंड्ने दुष्ट र पापी देवदत्तप्रति श्रद्धा राखेर राजा अजातशत्रुले देवदत्तले भने जति दान दिएर गयाशीर्ष पर्वतमा विहार बनाएर त्यो पनि दानमा दिए । त्यस्ता देवदत्तको कुरा सुनेर बुद्धलाई विरोध गर्न र प्रहार गर्न धेरै सहायता दिए । उहि दुष्ट गुरु देवदत्तको हाहामा लागेर स्रोतापन्न भैसकेका आफ्नो बुबा धर्मराज बिम्बिसारलाई मारेर पछि आफू नै विनाश भएर बस्नु पर्थ्यो । त्यति मात्रै होइन, आफ्नो गुरु देवदत्त जमीन फाटेर नरकमा खसे भन्ने कुरा सुनेर आफूले पनि उसैको कुरा सुनेर आफ्नो बुबालाई

मारेको मात्र सम्झेर आफू पनि देवदत्त जस्तै जमीनमा
 भासिएर जाने पो हो कि भन्ने पीरले राज्य सुख नै
 भोग्न नसक्ने भयो । बसी नसक्नु भयो । सुत्न पनि
 सकेन । उभिराखन पनि समर्थ भएन । उसलाई त
 जहाँ गए पनि पृथ्वी नै फाटेर गए जस्तो हुन थाल्यो ।
 उसको कानले सँधै नर्कपालले बोलाएको जस्तो सुन्न
 थाल्यो । कुटेर पठाएको कुकुर कामे जस्तै उसको
 मन पनि भय र त्रासले थुरुथुरु काम्न थाले, उसको
 लागि बुद्ध बाहेक अरू कोहि सरण र भरोसा रहेन ।
 यस्ता त्राशयुक्त मनलाई शान्त गर्न बुद्ध कहाँ नै जानु
 पर्छ भनी उसको मनले निर्णय गरे । तैपनि बुद्धलाई
 दुःख दिने देवदत्तले भने जतिकै सहायता पुऱ्याएको
 र बुद्धको उपासक आफ्नो बुबालाई पनि आफूले
 मारि सकेको हुँदा बुद्ध कहाँ जाऊँ भनी आँट गर्न
 सकेन । यसरी नै मन ताप र पश्चातापले पोलिरह्यो ।
 त्यतिबेला कार्तिक पूर्णिमाको दिनमा राजगृहमा सबैले
 बत्ति बाली दिपावली मान्ने रहेछ ।

त्यो दिन राजा अजातशत्रु आफ्ना मन्त्रीगणका

साथ आफ्नै दरवारको एक फराकिलो चौरमा बसिराखेको थियो । त्यतिकै बेला जीवक वैद्य पनि राजाको सँगै बसिराखेको थियो । गौतम बुद्ध त्यसबेला जीवक वैद्यको आम्रवनमा (आँपको बगैचामा) बस्नु भएको थियो । जीवक वैद्य बुद्धप्रति श्रद्धा राख्ने एक बौद्ध उपासक थिए । अनि जीवक वैद्यलाई आफू नजीक बसिराखेको देखी राजा अजातशत्रुले यस्तो कल्पना गरे - “अब म यसै बसी राखेर भएन । मेरो गुरु जमीन फाटेर नरकमा पुगिसके । म पनि त्यसरी नै नरकमा जाने त होला नि । त्यसैले अब म जीवक वैद्यलाई साथमा लिएर भगवान बुद्ध कहाँ सरण जानु पर्‍यो । तर ‘म बुद्धको सरणमा जान्छु’ भनी सीधै भन्न पनि लाज लाग्छ । किनकि मैले मूर्ख देवदत्तलाई मुख्य उपासक आफ्नो बुबा (बिम्बिसार) लाई पनि मारिसकेँ । त्यसैले मैले कसरी बुद्धकहाँ जाउँ भन्ने ? “बरू कुरो घुमाएर भन्नु पर्ला” भन्ने विचार गरी राजा अजातशत्रुले भन्यो --

“भो मन्त्रिगण ! आजको यो बेलुकिको मौसम खुब रमाइलो छ, खुब राम्रो छ । आकाशमा

सबै नक्षत्र पूर्ण छन् (आकाशमा ताराहरू सफासँग चम्किरहेछन्) । यस्तो समयमा कुनै श्रमण वा ब्राम्हणहरू कहाँ गएर धर्मको कुरा सुनी मनमा शान्ति र आनन्द लिन पाए कति राम्रो हुँदो हो ।” भनेर कुरो उठाए ।

राजाले यति भन्नासाथ मन्त्रीहरूले आ-आफना गुरुहरूको बयान गरेर राजालाई आ-आफना गुरुकहाँ लग्ने योजना बनाउन थाले ।

अनि एकजना मन्त्रीले सबभन्दा पहिले पूरण कस्सप भन्ने गुरुको बयान गर्दै भने - “उहाँकहाँ जानु भए तपाईंको मन शान्त होला कि !” राजाले केहि बोल्नु भएन ।

फेरि अर्को मन्त्रीले आफ्नो गुरु मक्खलि गोसालको बयान गर्दै विन्ति गरे - “महाराज, उहाँ कहाँ जानु भए त तपाईंलाई मनमा शान्ति होला कि ?” राजा अजातशत्रु चुपलागेरै बस्नु भयो ।

फेरि अर्को मन्त्रीले भने- “महाराज, अजित केसकम्बल भन्ने गुरुकहाँ जानु भएमा त हजुरलाई प्रशस्त आराम मिल्ला कि ?” यसो भन्दा पनि राजाले केहि उत्तर दिनु भएन ।

अर्कोले भन्यो - “महाराज पकुध कच्चायन भन्ने गुरू ठूलो महात्मा हुनुहुन्छ । त्यहाँ जानु भएमा कल्याण हुनेछ ।” यो कुरा सुनेर पनि राजाको अनुहार हँसिलो भएन ।

फेरि अर्कोले विन्ति गर्‍यो - “तपाईं संजय बेलट्टिपुत्र भन्ने गुरू कहाँ जानु पर्ला ।” तैपनि राजा चुप लागेरै बस्नु भयो ।

फेरि अर्कोले निगन्थना पुत्रको बयान गर्‍यो उसको बयान सुनेर पनि राजाले केहि बोल्नु भएन ।

कसको सँगत गरे शान्ति होला भनेर राजा अजातशत्रुले कुरो उठाएको नै जीवकबाट उसको गुरू भगवान बुद्धको बयान गराउन गराएको थियो । तर जीवक वैद्य चुप लागेर बसि राख्यो । अरूहरूले आ-आफना गुरूका बयान गरे । वैद्यले भने राजाले सोझै मसँग सोधे मात्रै जवाफ दिन्छु नत्र किन भनुं भनेर चुप लागी बसि राख्यो । राजा चाहिं जीवकबाट बुद्धको बयान गर्न लगाऔं र अनि उहाँकहाँ जाउँ भनुं भन्ने विचार गरि राखेको थियो । जीवक वैद्यले केहि नबोलकोले करबरले राजा अजातशत्रुले नै सोध्नु पर्‍यो - “हे जीवक, तिमी किन चुप लागेर

बसिराखेको ? अरूहरूले आ-आफना गुरूहरूको वर्णन गरे, के तिम्रो कोही गुरू छैन र ?

अनि मात्र जीवक वैद्य उठेर आफ्नो आम्रवनतर्फ फर्केर बुद्धं सरणं गच्छामि, धम्मं सरणं गच्छामि, संघं सरणं गच्छामि भनेर ३ पल्ट वन्दना गरी हात जोडी विन्ति गरी अरहं आदि बुद्धका ९ गुणहरू, बुद्धले राम्ररी उपदेश गर्नु भएको धर्ममा ६ गुणहरू, गुपटिपन्न आदि संघका ९ गुणहरू बयान गरेर उहाँ क्लेशको आगो निभिसकेको बुद्ध कहाँ तपाईं सरण जानु भएमा शान्ति र आनन्द पाउनु हुनेछ । उहाँको दर्शनले नै मन हलुङ्गो हुन्छ । उहाँको धर्म उपदेश र शिक्षाले आनन्द र सुख पाउनु हुने छ भन्ने मलाई पूर्ण विश्वास छ । हाल उहाँमेरै आम्रवनमा २५० भिक्षुहरू सहित बस्नु भएको छ भनेर विन्ति चडाए ।

वैद्यबाट यति कुरा सुनेर मात्रै राजाको मुख उज्यालो भयो । संतोष प्रकट गर्‍यो । हर्षित भयो । अनिराजाबाट आज्ञा भयो - “जीवक । त्यसो भए अहिले तुरून्तै उहाँ कहाँ जाऊँ । हात्ती घोडा आदि तैयार गर ।”

वैद्यले तुरून्तै हात्ती, घोडा र महिलाहरूको

पलटन आदि धेरै आरक्षकहरूको बन्दोवस्त मिलाई दिए । हात्ती चढी थुप्रै परिवार सहित राजा जीवक वैद्यको आम्रवनमा सवारी भयो ।

त्यहाँ २५० भिक्षुहरू निश्चल र निशब्द भएर शान्तपूर्वक बुद्धको धर्म उपदेश सुनिराखेको देखेर राजा आश्चर्य भएर भन्नु भयो - “अहो ! यो त हिहुँदको शान्त समुद्रमा ठूलो जहाज रोकि राखेको जस्तै छ ।” गौतम बुद्ध शान्तपूर्वक बसिराख्नु भएको देखेर राजाको मनमा धेरै आनन्द भएको कुरा प्रकट गर्नु भयो । यतिका मान्छेहरू यसरी चुप लागेर निश्चल भै बसिराखेको मैले कहिल्यै देखेको छैन भन्ने मनमा राखेर श्रद्धा उत्पन्न गरी हात जोडेर एकातिर बस्नु भयो । त्यसपछि राजा अजातशत्रुले भगवान बुद्धसँग सामान्य फल सूत्रको कुरा सोध्नु भयो । अनि बुद्धले दुईवटा परिच्छेद सहितको सामान्यफल सूत्र व्याख्या गरेर सुनाउनु भयो । उपदेश सुनेर राजाको मन हलुङ्गो भयो र हर्षित भएर बुद्धको सरणमा गई वन्दना गरेर बुद्धलाई परिक्रमा गरी आफ्नो दरवारमा फर्कनु भयो ।

अनि बुद्धले भिक्षुहरूलाई बोलाएर यसो भन्नु

भयो - "भिक्षुहरू, राजा अजातशत्रुले आफ्नो खाल्डो आफैले खने अथवा आफ्नो खुट्टामा आफैले बञ्चरोले हाने । आफ्नो मार्गफल ज्ञानलाई आफैले नष्ट गरि दियो । दुष्टहरूको संगत गरेकोले अथवा विषको विरूवामा पानी दिएकोले उसको अमूल्य जीवन नाश भयो । कलंकित भयो । यदि राजा अजातशत्रुले राज्यको लोभमा परेर आफ्नो बुबा धर्मराज बिम्बिसारलाई हत्या नगरेको भए भर्खरै उसलाई सुनाएको सामान्य फलसूत्र कथाको अन्तमा क्लेश रहित भै स्रोतापत्ति मार्गरूपि आँखा खुल्ने थियो । भन्नाको मतलब स्रोतापत्ति मार्गज्ञान उत्पत्ति हुने थियो । तर के गर्ने ? मूर्ख देवदत्तको सरणमा गएर उसको कुरा सुनी आफ्नो बुबा धर्मराज बिम्बिसारलाई मारेको हुनाले जसरी काटिसकेको ताडको रूख फेरि पलाउँदैन त्यसरी नै स्रोतापत्ति मार्ग ज्ञानले रहित भै दुःखले मुक्त हुन नसक्ने भएर बस्नु पर्‍यो । यसरी विषको विरूवामा पानी दियो भने आफूलाई पनि हानि हुन्छ, अरूलाई पनि हानि हुन्छ ।" यसो भन्नु भएपछि उहाँले पहिले पहिले घटिसकेको आफूले खनेको खाल्डोमा आफै खसेको घटना (कथा) सुनाउनु भयो ।

पहिले पहिले वाराणसी देशमा ब्रम्हदत्त राजाले राज्य चलाइ राखेको वेलामा बोधिसत्व एक धनी ब्राम्हण कुलमा जन्म लिएर ठूलो भैसकेपछि तक्षशीलामा दिशापामोक्ष गुरूकहाँ गई सबै विद्यामा पारंगत भएर आई वाराणसी देशको दिसापामोक्ष गुरू भएर ५०० कुमारहरूलाई विद्या सिकाइ राखे । ती विद्यार्थीहरूमा संजीव भन्ने विद्यार्थी कुमार एक जना पनि रहेछ । त्यो कुमारले मरेकोलाई जिलाउने मन्त्र सिक्थ्यो, तर उसलाई फेरि मार्ने (हटाउने) मन्त्र सिकाएन । एकदिन ऊ अरू साथीहरूसँगै जङ्गलमा गएर दाउरा लिन गएको बेलामा त्यहाँ एउटा मरेको बाघ देख्यो । अनि उसले साथीहरूलाई फूर्ति लाएर भन्यो - “साथी हो मैले मरेकोलाई जिलाउने विद्या सिक्सकेँ । ऊ त्यो मरेको बाघलाई म फेरि जिलाई दिन सक्छु ।” अनि साथीहरूलाई पत्यार नलागेर सोधे - “मरेकोलाई पनि जिलाउन सकिन्छ र ? हुनै नसक्ने कुरो गरिराख्छ ।”

यो सुनेर संजीवले “लो, नपत्याए हेर” भनेर बाघको अगाडि बसेर मन्त्र पढ्यो । साथीहरू चुपलागेर हेरि राखे । उसले मन्त्र पढ्दा पढ्दैमा बाघ

चलमलाउन थाल्यो । त्यति हुनासाथ साथीहरू सबै भागे । संजीवले मन्त्र पढि नै राख्यो । बाघ बाँचेर उठ्नासाथै त्यहि मन्त्र पढ्नेको घाँटी पक्रेर रगत खाई मारि दियो । संजीव त्यहिं मर्न्यो । भएको घटना सबै हेरेर दाउरा लिई अरू विद्यार्थीहरू गुरूकहाँ फर्केर भएको कुरा सबै सुनाए । अनि बोधिसत्व गुरूले दुष्टहरूको उपकार गर्नु नै विनाशको मूल कारण हो भन्नु हुँदै विषको विरूवामा पानी दिनु हुँदैन, पानी दिए पछि अवश्यै सप्रने छ, तर पानी दिनु अगाडि विषको बोट हो कि अमृतको बोट हो भनेर विचार गरेर मात्रै पानी दिनु पर्दछ, अर्थात् विचार गरेर मात्रै सहायता र महत्त दिनु पर्दछ भनेर उपदेश दिनु भयो ।

Dhamma.Digital

एउटा रूख अमिलो हुँदा वनै अमिलो हुँदा

धेरैजसो मान्छेहरूको एकजना खराब हुँदा सबैलाई नै खराब ठान्ने चलन छ । खराब असल छुट्याउन सक्नेहरू साह्रै कम छन् । कोहि चाहिँ एकजना असल हुँदा सबैलाई असल ठान्दछन् । साँच्चै भनी भने यसरी बुद्धि नै नपुन्याईकन काम गर्नु वा विश्वास गर्नु नै मूर्खता हो । विवेक विचार नहुने मानिसहरूले आफ्नो जीवनमा बरोबर धोका खाइरहेका छन् । त्यसैले सधैं विचार पुन्याई काम गर्नु पर्दछ । यो कुरा बुझाउनको लागि म एउटा कथा सुनाउँछु जुन कि हामीले सधैं सम्झिराख्न योग्य छ ।

पहिले पहिलेको कुरो हो । बाराणसी देशमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य चलाइराखेको थियो । थुप्रै प्रकारका पीरहरूले गरेर राजाको मनमा सन्ताप भइरहेको थियो । यसरी पीर र चिन्ताले दिक्क भएर राजा झ्यालमा बसी राखेको बेला एकजना क्लेशबाट मुक्त भैसकेको प्रत्येक बुद्ध हिमालयबाट नुनिलो,

अमिलो, पीरो स्वाद लिनको लागि राजदरवारको मुनि भिक्षाटन आईराख्नु भएको थियो । दिक्क भएर झ्यालमा बसिराखेको राजाले उक्त क्लेशरहित प्रत्येक बुद्धको दर्शन गर्नासाथै राजाको मन हलुङ्गो भयो र पीर हटेर जीउ नै शीतल भयो ।

जसरी घामले वा आगोले पोलेको मान्छेले सफा र निर्मल पानी भएको पोखरी देख्दा खेरी आनन्द हुने हो; त्यस्तै क्लेशले गर्दा पीर भैरहेको राजालाई क्लेशरहित उक्त प्रत्येक बुद्धलाई देखासाथ मन शीतल र आनन्द भयो । त्यसैले राजाको मनमा उक्त प्रत्येक बुद्ध उपर श्रद्धा उत्पन्न भयो । यति हुनासाथ राजाले एकजना नोकरलाई पठाएर प्रत्येक बुद्धलाई निमन्त्रणा गर्न पठाए । निमन्त्रणा स्वीकार गरेर उहाँ राजाको दरवारमा पाल्नु भयो ।

अनि राजाले आफूलाई भनेर ल्याइराखेको भोजन प्रत्येक बुद्धलाई दान दियो । प्रत्येक बुद्धले भोजन लिएर राजदरवारबाट बाहिर निस्कनु भयो र एउटा पाटीमा बसेर भोजन गर्नुभयो ।

त्यस पाटीमा लोग्ने स्वास्नी दुईजना माग्नेहरू पनि बसेका रहेछन् । प्रत्येक बुद्धले खाईराख्नु भएको

भोजनको बास सुँघेर उनीहरूलाई पनि लोभ लाग्यो । उनीहरूको मुखबाट च्याल चुहियो । बसी नसक्नु भएर उनीहरू प्रत्येक बुद्ध कहाँ गएर “हामीलाई पनि त्यो भोजन अलिकति दिनुस् न” भनी माग्न गए । उनीहरू उपर दया लागेर प्रत्येक बुद्धले केही भोजन बाँकि राखिदिए । माग्नेहरूले त्यस्तो राजाको खाना खान पाउँदा कति मीठो छ भन्ने कुराको बयानै गर्न सकेन; खानासाथ जीउ नै जाडोमा मकल तापे जस्तै हलुङ्गो भयो । ती माग्नेहरूले प्रत्येक बुद्धसँग सोधे-

“भन्ते, यो भोजन त साह्रै मीठो छ नि, कहाँबाट पाउनु भएको ?”

प्रत्येक बुद्धले कुरा नलुकाई भन्नुभयो- “दरवारमा बोलाई राजा आफैले दान दिएर पठाएको ।” यति भनेर प्रत्येक बुद्ध हिमालय मै फर्कनु भयो । उहाँ वर्षमा एक पटक मात्रै नुनिलो, अमिलो र पीरो स्वाद, लिनको लागि हिमालयबाट तल देशमा झर्ने गर्नुहुन्थ्यो । अरू बेला सँधै हिमालयको गुफा मै बस्ने गर्नुहुन्थ्यो ।

यता ती माग्ने दम्पतीहरूलाई राजाको भोजन मात्रै खाउँ खाउँ लागिरह्यो । के गरेमा एक पटक

फेरि त्यस्तो राजाको भोजन खान पाउने हो भनी कल्पनामा डुबे । यसरी विचार गरे- “राजाले आफ्नो भोजन सबैलाई दान दिने त पक्कै पनि होइन होला । उहि चीवरधारी श्रमण भिक्षुहरूलाई मात्र दिने त होला नि ।”

“हामी माग्ने नै भएर राजा कहाँ गए राजाको भोजन दानमा लिन सक्ने छैनौं । त्यसैले म चाहिं प्रत्येक बुद्धको जस्तै पहेंलो वस्त्र लगाई दरवारमा भिक्षा माग्न जान्छु तिमी यहिं बसिराखनु” भनी स्वास्नी चाहिंलाई पाटी मै छाडेर लग्ने चाहिं आफू एकलै पहेंलो वस्त्र लगाएर सरासर दरवारमा गएर भिक्षा माग्न गयो । राजाले पहिलेकै प्रत्येक बुद्ध आउनु भयो होला भन्ठानेर पहिले झैं श्रद्धा भक्ति राखेर आफूले खान लागेको भोजन नै दान दिई पठाए ।

अनि राजाको मनमा यस्तो पनि विचार आयो, “उहाँ कहाँ बस्नुहुने हो एक पल्ट थाहा पाउन पाए हुन्थ्यो ।” यस्तो विचार गरेर आफ्नो छोरो युवराज र बोधिसत्व मन्त्री दुवैलाई बोलाएर भने- “भो युवराज र मन्त्री । भर्खर भिक्षाटनमा आउनु

भएको उहाँ को हुनुहुन्छ, कहाँ बस्नुहुन्छ, एक पटक हेरेर आउ” भनेर पठाए । उनीहरू त्यो भिक्षुको भेषमा आएको माग्नेको पछि पछि थाहा नपाउने गरी लागे । जब पाटीमा पुग्यो त्यो माग्नेको स्वास्नी चाहिँ दौडेर आई लोग्नेको हातमा रहेको भिक्षा पात्र लिन आई । स्वास्नीलाई पात्र सुम्पेर आफू पाटीनिर पुग्नासाथ चीवर फुकालेर पाटीमा गई आफ्नो माग्ने लुगा लगाई लोग्ने स्वास्नी दुवैले राजाले दानमा दिएर ल्याएको भोजन खुब मज्जासँग खाए ।

अनि ती पिछ्छा गरेर आइरहेका युवराज र मन्त्री दुवैले यो जम्मै देखेर आश्चर्य भई फर्केर आइ राखेको बेला परस्पर कुरा भयो । “अब हामीले राजालाई के भनेर भन्ने ?”

राजकुमारले भने- “उ एकजना ठग माग्ने रहेछ भन्ने नि ।”

अनि मन्त्रीले भने- “राजकुमार ! राजालाई सत्य कुरा भन्नु मनासिब हुँदैन । किनकि हाम्रो राजाले कति ठूलो श्रद्धा राखेर आफ्नो खाना नै दान दिनुभयो । पवित्र व्यक्ति भन्ठानेर राजाले असल चेतनाबाट दान दिएकोले उहाँको पुण्य प्राप्त गरि

हालि सक्यो । अब गएर हामीले त्यो व्यक्ति पवित्र होइन फलाना पाटीमा बस्ने भिक्षुको भेष लिएर आएको भनेपछि कत्रो श्रद्धाले दान दिएर पुण्य कमाएको र मनमा आनन्द लिइराखेको राजालाई धक्का पर्नेछ, चोट पर्नेछ र श्रद्धा बिग्रने छ । त्यसैले हामीले आफू झूटठामा पनि नपर्ने गरी र राजाको मन पनि नबिग्रने गरी कुरो सुनाउनु पर्ला ।” राजकुमार पनि हुन्छ भनेर चूप लागेर बस्यो ।

मन्त्रीले भन्यो - “राजकुमार । त्यसो भए राजालाई हामीले सल्लाह गरे अनुसार भन्छु, तपाईं नबोलिदिनुस् ।” यति भनेर सरासर राजाकहाँ गए ।

अनि राजाले सोधे - “उहाँ महात्मा कहाँ बस्नु हुँदो रहेछ त ?”

मन्त्रीले भने - “महाराज । हामी उक्त महात्माको पछि पछि लागि रहेको बेला परको एउटा पाटीमा पुगें । त्यस पाटीको नजीकै पुगेपछि उक्त पहेंलो वस्त्र नै गायब भयो । यता पन्यो, उता पन्यो हामीले केही भन्न सकेन ।”

यति सुनेर राजालाई धेरै खुशी लाग्यो र भने- “धन्य । मेरो भोजन त्यस्ता पवित्र व्यक्तिको

हातमा पन्यो । तिमीलाई पछि लागेको थाहा पाएर नै उहाँ त्यही लोप हुनुभयो होला । मेरो भोजन असल ठाउँमा परेछ ।” राजा धेरै खुसी र आनन्द भैरहेको बेला अकस्मात् उनी बिरामी भई परलोक भयो । अन्तिम अवस्थामा पवित्र व्यक्तिलाई दान दिन पाएँ भनी हर्षले गद्गद् भई त्यही चेतनाले मरेकोले उनलाई सुगति प्राप्त भयो ।

बाबु परलोक भएपछि छोरा चाहिँ राजा भए । केहि वर्षपछि फेरि साँच्चैको पवित्र प्रत्येक बुद्ध पहिलेको जस्तै राजदरवारमा भिक्षाटन आउनु भयो ।

छोरो राजाले चाहिँ देखनासाथ त्यो मार्गने फेरि भिक्षुको भेषमा आएर ठग्न आएछ भन्ठाने, एउटा रूख अमिलो हुँदैमा जङ्गलै अमिलो हुन्छ भन्ठाने, एकजना पहेंलो वस्त्र धारण गर्ने ठग देख्दैमा सबै पहेंलो वस्त्रधारीहरू ठग नै हुन्छन् भन्ठाने । त्यसैले उसले “उ त्यो भिक्षा मार्गन आइराखेको ठगलाई मर्नेगरी कुटेर पठाइदेउ” भनेर हुकुम भयो । राजाको आज्ञा सुन्नासाथ कर्मचारीहरूले गएर उहाँलाई खूब कुटे ।

राजाले दरवारमा बसी हेरिराखे । प्रत्येक बुद्धले दुई-चार पटक हानेको सही नै राखे । पछि उहाँलाई धेरै तकलिफ भयो । ज्यानै जाला जस्तो भयो । अनि प्रत्येक बुद्धले “यहाँ यसरी बसेर भएन” भन्ने विचार गरेर आफ्नो समाधिको शक्तिबाट ऋद्धि उत्पन्न गरेर आकाशबाट उडेर हिमालय तर्फ जानुभयो । राजाले हेरि नै रहे । उहाँ ऋद्धि बलले उडेर जानु भएको देखेर आफूले विवेक बुद्धि नलगाई एउटा रूख अमिलो हुँदैमा जङ्गलै अमिलो हुन्छ भन्ठानेर एक जना नक्कली चीवरधारी भिक्षु देख्दैमा सबै नक्कली नै हुन्छन् भन्ठानेर कुटन लगाएको त त्यत्रो ठूलो महा-पुरूषप्रति अपराध पो गर्न पुगेँ भनी राजाको मनमा ठूलो अशान्ति र डाहा भयो । पश्चातापको आगोले पोलेर राजा उहिदिन मरे र नर्कमा गएर धेरै दुःखभोग गर्न जानु पर्‍यो ।

त्यसैले एकजना खराब हुँदैमा सबैलाई खराब सम्झनु हुँदैन । फेरि एकजना असल हुँदैमा सबैलाई असल सम्झनु हुँदैन । त्यसैले विवेक बुद्धि पुऱ्याई काम गर्नुपर्छ भन्ने अर्थमा एउटा रूख अमिलो हुँदैमा जङ्गलै अमिलो ठान्न हुँदैन भन्ने उखान बन्न गएको हो ।

ठूलोपन देखाउनु हुँदैन

ठूलोपन देखाउनु हुन्न रे । किनकि पछि ठूलो दुःख भोग्नु पर्ला । ठूलोपन देखाउनु भन्नु नै नजान्ने-हरूले केही जानेमा, नहुनेहरूसँग केही पैसा र घर भएमा हुने अभिमान हो । तर यो सबैलाई हुने त होइन । होश नहुनेहरू र खराब विचार हुनेहरू र अनि बुद्धिहीनहरूसँग मात्रै ठूलोपना देखापर्दछ । त्यसैले हामी कहाँ एउटा अर्को उखान पनि छ - 'नमच्चिने पिङ्गको सय झड्को' । साँच्चै विवेक बुद्धि हुनेहरू अभिमानले गमक्क हुँदैन । नमच्चिने पिङ्गले झड्का खुवाएजस्तै ठूलो हुँदैमा केही गर्न सक्दैन । त्यसैले धन बढ्दै गए पनि विवेक बुद्धि भएमा ठूलोपना आउँदैन । बडप्पन देखाउनु नै पतनको कारण हो । यो कुरा बुझाउनलाई एउटा कथा अगाडि राख्छु-

पहिले पहिले विदेह राष्ट्रको मिथिलामा विदेह भन्ने राजाले राज्य चलाइराखेको थियो । त्यसबेला बोधिसत्वले उही विदेह राजाका अग्रमहाराणीकी कोखमा जन्म लिए । ठूलो भैसकेपछि त्यो

राजकुमार दिसापामोक्ष गुरूकहाँ गई धेरै शास्त्र
 विद्यामा पारंगत भै आफनो देशमा विदेह राजा भए ।
 राजा भएता पनि कुनै कुनै दिन चार आठ घोडे
 वग्गीमा बसी देशमा घुम्न आउने गर्थ्यो । देशवासी-
 हरूले धेरै भक्तिभावका साथ स्वागत सत्कार गरेर
 उत्सव मनाउने गर्दथे । त्यतिवेला विदेह देशको एक
 जङ्गलमा थुप्रै स्वर्णहंस (सुनका हाँसहरू) बस्थे ।
 त्यहाँ बस्ने स्वर्णहंसराजको आफ्नै स्वर्णहंसनी स्वास्नी
 र दुइटा छोरा हुँदा हुँदै पनि देश (शहर) मा बस्ने
 काग एउटीसंग प्रेम र सम्भोग गरेर काग जस्तो
 पनि नदेखिने हंसराज जस्तो पनि नदेखिने एउटा
 खच्चर छोरो जन्मेछ । त्यसलाई विनिलक भन्ने
 नामाकरण गरे । त्यो सुवर्ण राजहंस त्यही काग
 पट्टिबाट जन्मेको खच्चर विनिलकको मायाले गर्दा
 बरोबर शहरमा जाने गर्दथ्यो । यसरी बुबा हंसराज
 बरोबर शहरमा जाने थाहा पाएर हाँसका छोराहरूले
 भने- “बुबा ! किन तपाईं बरोबर मान्छेहरू धेरै
 भएको शहरमा जानु हुन्छ ? चाहदै नचाहिकन त्यसरी
 बरोबर जानु हुँदैन । साह्रै खराब मान्छेहरू पनि
 हुन्छन् । ती खराब मान्छेहरूले देखेमा तपाईंलाई पनि
 दुःख दिनेछन् ।”

छोराहरूले रोके पछि बाबु चाहिं सुवर्ण हंसलाई अष्ट्यारो परेको हुनाले आफ्नो मनको कुरा पोखे- “हो शहरमा बस्ने एउटी कागसँग मैले सहवास गरें । उसबाट एउटा छोरो पाँए । उही छोरोको मायाले म बरोबर शहर जाने गर्दछु ।”

अनि छोराहरूले भने- “त्यसो भए तपाईंको त्यो काग-पुत्र यहिं ल्याइदिनेछौं । उ कहाँ छ, ठाउँ मात्रै भनिदिनुहोस् ।” ठेगाना सोधी बाबुको सुरक्षाका लागि र इच्छा पूर्तिको लागि काग कान्छीआमा र छोरो भएको ठाउँमा गई काग कान्छीआमासँग काग भाइलाई मागेर एउटा फराकिलो बाँसको फल्याक ल्याई त्यसमा विनिलकलाई बसाली सुवर्णहंस दुई दाजु भाइले बाँसको दुवैतर्फ पक्री सरासर आकाश मार्गबाट उडेर आइराखेको बेलामा उनीहरू देशको माथि पुगे ।

त्यतिकै बेलामा मिथिला देशको विदेह राजा पनि सेतो घोडाले तानेको रथमा बसी उत्सव गरी आइराखेको त्यो कागले देखेछ । अनि उसको मनमा अभिमान उठेछ । अनि उसले भने- “भो विदेह राजा, तिमी र ममा केही फरक छैन । म पनि भाग्यमानि छु, तिमी पनि भाग्यमानि छौ । तिमी

सेतो घोडाले तानेको बग्गीमा बसेर जमीनको मार्गबाट जाँदैछौ; म सुवर्ण हंसराजहरूले तान्न लगाई आकाशको मार्गबाट आउँदै छु ।” यसरी कागले अभिमान गरेको देखेर हंसराजहरूलाई रीस उठ्यो । त्यहिं बाटो मै खसालीदिउँकी भन्ने पनि मनमा उठ्यो । तैपनि बुबाको इच्छा पूरा गर्ने वचनले गर्दा सहेर बोकेर ल्याई बुबाको अगाडि राखेर त्यो खच्चर कागले बाटोमा फूर्ति गरेको बुबा चाहिलाई सुनाए ।

यो कुरा सुनेर बुबा हंसराजलाई धेरै चित्त दुखेछ । मेरो आफ्नै भूलले गरेर सानोजातको कागसँग सहवास गरिसकें । त्यसैले यो सानो जातको कागले मेरो हंसजातका छोराहरूलाई नोकर जस्तै गरेर अपमान गर्‍यो । यो ठूलो बन्न खोज्ने कुबुद्धिलाई ठूलो बनाउन हुँदैन भन्ने विचार गरी हंस छोराहरूलाई भने- “लौ छोराहरू, यो ठूलोपन देखाउनु पर्ने कागको बच्चालाई यहाँ राखेर ठीक हुँदैन । तिमीहरू गएर यो कागलाई फेरि यसको आमा कहाँ नै राख्न लग ।” भनी पठाए । कागको बच्चा कागै रह्यो । हंसराजहरूको समूहमा बस्न पाएन । ठूलोपन देखाएमा त्यो ठूलो ठाउँबाट खस्नेछ । त्यसैले ठूलोपन देखाउनु हुँदैन ।

कंचुस बन्नु हुँदैन

कंचुस बन्नु पनि एउटा विनाशको कारण हो । कंचुस बन्नु भन्नु नै आफूलाई खानेकुरा वा अरू कुनै कुरा प्राप्त हुँदाखेरि अरूलाई पनि बाँड्नु पर्ला भनेर बाँडेर दिन र खाउन नपर्ने उपाय गर्नुलाई नै कंचुस बन्नु भनिन्छ । त्यतिमात्रै होइन, लेखपढ गर्न नजानेसम्म आमा, बाबु, दाइ, दिदी, गुरू साथीहरूको सहायता लिएर पढी, पास गरी सकेपछि काम गरेर पैसा कमाएपछि पहिले आफूलाई गुण गर्नेहरूलाई खाउनु पर्ला भनेर अलग्गै बस्न जानु, निहुँ खोजेर झगडा गर्नु यी पनि कंचुसी कै लक्षण हुन् । यसरी कंचुस हुनाले जीवनमा आफूले नै धोका खानु पर्ला, आफूलाई नै हानिहुन्छ भन्ने कुरा बुझाउनाको लागि पहिले घटिसकेको एउटा कथा सुनाउँछु--

पहिले पहिले वाराणसी देशमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य चलाइराखेको बेलामा बोधिसत्व एउटा जङ्गलमा वृक्ष देवता भएर जन्मनु भयो । त्यति बेला एउटा गाउँमा माछा मारेर जीविका चलाइराख्नेहरू

पनि बस्दथे । त्यहाँ जसले माछा मारेर ल्याएपनि सबैले बाँडिचुँडि खाने चलन थियो । एकदिन एउटा कंचुसले माछा मार्न गयो । जाल नदीमा फाल्नासाथ तलसम्म गई एउटा रूखको हाँगामा अड्किनाले तानेर तानिनसक्नु भएछ । अनि त्यो कंचुसले विचार गरेछ, पक्कै पनि जालमा ठूलै माछा परेछ । यो माछा गाउँमा लगेमा अरूलाई पनि बाँड्नु पर्ला किनकि अरूहरूको पालोमा पनि मैले बाँडेर लिई खाइसकें । अब यो ठूलो माछा सबैलाई बाँडेर खाउन नपर्ने गर्नलाई के उपाय गर्नुपर्ला, भनेर उसले विचार गर्‍यो ।

अनि संगै आएको छोरोलाई बोलाएर भन्यो- “हेर छोरा, तँ चाँडै दौडेर घर गई आमालाई भनिदेउ कि हामीले एउटा ठूलो माछा पाउने भो । त्यसैले त्यो माछा घर ल्याउँदा अरूलाई बाँडेर खाउन नपर्ने गर्नलाई तेरो आमालाई गाउँका सबैसँग झगडा गरेर हाम्रो घरमा कोहि पनि आउन मन नपराउने र हामीसँग बोल्न आउन मन नपराउने गरिराख भनिदेउ ।” यसो भनेर छोरोलाई घर पठाए ।

स्वास्नी चाहिँ पनि कोहीभन्दा कम्ति थिएन । साँच्चै उनी त लोग्नेले भनेर ल्याए जस्तै गाउँले

हरूको घरमा गई भए नभएको निहूँ खोजेर गाउँलेहरूसँग झगडा गरी बोल्न नपर्ने बनाइदियो । हुँदै नभएको कुरो लाएर चोर आदि ठहर्‍याई अरूसँग झगडा गरिरहेको देखेर गाउँको मुखियाले उनलाई दण्ड स्वरूप थुनिदियो ।

उता लोग्ने चाहिँ ठूलो माछा पन्थो भनेर जाल तान्दा तान्दै नदीमा खसेर त्यहिँ रूखमा ठक्कर खाई आँखा गुमाई अन्धो भएर त्यहिँ बसी रोइराखे ।

छोरो चाहिँ आफ्नो आमा आपत्तिमा परेको कुरो सुनाउन भनेर बाबु चाहिँ कहाँ आउँदा खेरी बाबुको दुःख र आपत देखेर दौडेर गई गाउँलेहरूसँग गुहार माग्नु गयो । तर के गर्ने ? कंचुस भनेर अरूलाई पनि बाँडि दिनु पर्ला भनेर सबैसँग झगडा गरी सबैलाई शत्रु बनाई राखि सक्यो । कहाँको गुहार ? त्यो कंचुस नदीमै त्यसै मर्‍यो । त्यसले आफू सँग भएको कुरा आफैँ मात्र खान्छु भनेर लोभी बन्थो भने यसरी नै दुःख हुन्छ । उखान पनि छ कि 'एक हातले ताली बज्दैन' । त्यसैले कंचुस भई आफ्नो दिने पालोमा झगडा गर्नु हुँदैन । झगडा गर्‍यो भने आफ्नो विनाश हुनेछ ।

स्वार्थी बन्नु हुँदैन

मानिसहरू बढी स्वार्थी बन्नु हुँदैन स्वार्थ पूरा गर्न खोजेमा एकातिरबाट नाफा भए जस्तो देखिएता पनि अर्कोतिरबाट नाश गराएर बस्नु पर्ने हुनसक्छ । त्यसैले स्वार्थ पूरा गर्नमा मात्रै पनि लाग्नु हुँदैन । आफ्नो स्वार्थमात्रै पूरा गर्न खोजेमा के हुन सक्छ भन्ने बुझाउन पहिले घटिसकेको एक कथा प्रस्तुत गर्दछु--

एकादेशमा एक जना धेरै धनाढ्य साहु थियो । उसका दुई जना छोरा थिए । उसका छोराहरू दुई जना दुईटै स्वभाव र तालका रहेछन् । जेठो छोरो खुब दयावान र धर्मात्मा थियो । कान्छो चाहिं खुब निर्दयी र स्वार्थी थियो । छोराहरू दुईजना दुईटै स्वभावका हुनाले बाबु चाहिंलाई आफू मरिसके पछि आफ्नो धन सम्पत्ति एकजनाले मात्रै छल गरेर लेला भन्ने पीर र चिन्ता थियो । त्यसैले जे चीज किने पनि दुई-दुईटा किन्ने गर्दथ्यो, पछि गएर स्वार्थी कान्छो भाइले राम्रो चाहिन्छ भन्ने ठाउँ नपाउने

गरी, कसैले बढिलिन नपाउने गरी सकेसम्म मिलाएर
आमा बाबु दुवै परलोक भए । छोरा दुईजना मात्रै
बाँकी रह्यो ।

आमा बाबु परलोक भैसकेपछि जेठाले
स्वार्थी भाइलाई चित्त बुझाउनै सकेन । त्यसरी चित्त
बुझाउन नसकिने भएपछि दाजुले भाइलाई भन्यो-
“भाइ, तिमीलाई मैले चित्त बुझाउन सकिदैन । म
अलग्ग बस्छु, स्वार्थीहरूलाई जित्ति दिए पनि चित्त
बुझ्दैन । मलाई पनि परिवार पाल्नु छ ।” भनेर
अलग्गै बस्न गयो । भएको धन सम्पत्ति, घर, जग्गा
आदि सबै बाँडे । गाउँ-गाउँमा दिइराखेको ऋणको
पैसा मात्रै बाँकी रह्यो । त्यसैले हामी दुवै मिलेर
एकपल्ट बुबाले ऋणमा दिइराखेको पैसा उठाउन
जाऔं । तिर्नसक्नेहरूले सकेसम्म साऊँ समेत दिएर
ल्याउने छन् । नसक्नेहरूले व्याज मात्र भए पनि
तिर्नेछन् । अनि उठाउन बाँकी जम्मै बाँडेर आउँला
तिम्रो भागमा परेको तिमी नै लिन जाउ । मेरो
भागको मै लिन जान्छु । अहिले एक चोटिलाई हामी
सँगै जाऊँ भनेर दाजु-भाइ दुवै हिंडे । गाउँ-गाउँमा
डुलेर पैसा उठाई दाजु चाहिँको रूमालमा पोको

पारे । घर पुगेपछि बाँडेर लिउँला भनेर दाजु चाहिं
 ढुक्क बसे । बाटोमा खानलाई भनेर गाउँमा बस्ने
 नाता कुटुम्बहरूले उनीहरूलाई खाना पनि दिएर
 पठाए । अनि दुवै दाजुभाइ एउटा नदीको किनारमा
 पुगे । उनीहरूको घर जान ढुङ्गामा बसेर नदी तर्नु
 पर्ने रहेछ । ढुङ्गा थिएन । ढुङ्गा नल्याए सम्मन्
 खाना खान सिध्याऔं भनेर खानाको पोको फुकालेर
 दुवैले खाए । तर भाइचाहिले खाना निल्नै सकेन ।
 उसको मनमा एउटै चिन्ता थियो - “कसरी त्यो
 दाजुले ल्याएको धनको पोको आफू एकलैको हातमा
 पार्न सकिएला । दाजुले दिंदा त आधी आधी दिनेछ ।
 धन सबै आफ्नो गर्नलाई के उपाय गर्नु पर्ला ?”
 भनेर योजना बनाइ राख्यो । त्यही मात्रै चिन्ताले
 पीर लिइराख्यो । त्यसैले उसले मलाई भोक छैन
 दाजु भनेर यताउता केही पाइन्छ कि भनेर खोज्न
 गयो । त्यहाँ एकातिर माटोको घ्याम्पो एउटा फुटेको
 मिल्काइराखेको देखेर उसले सोच्यो- “अब चाहिं बेस
 हुने भयो” - त्यो घ्याम्पोको टुक्राहरूलाई पैसा जस्तै
 चक्का चक्का बनाई ती जम्मै पैसा पोको पारेको
 रूमाल जस्तै देखिने अर्को रूमालमा पोको पाऱ्यो ।
 त्यो पोको पनि पैसाको पोको जत्रो पाऱ्यो अनि त्यो

पोको आफ्नो लुगाभित्र छोपेर ल्यायो । दाजुले केही चाल पाएन ।

दाजु चाहिले आफूले खान चाहेको जति खाई सिध्याएर बाँकी कसलाई दिउं भनेर खोज्दा कोही माग्नेहरू नदेखेर नदीमा बस्ने माछाहरूलाई खुवाए । अनि यस्तो आशिका गर्‍यो- यी माछाहरूलाई खुवाएको पुण्य यहाँ नजीकै बस्ने देवताहरू प्रमुख सबै मानिसहरूलाई प्राप्त होस्, यसो भनेर पुण्य अनुमोदन गरि राख्यो । पछि डुङ्गा ल्यायो । दाजुभाइ दुवै डुङ्गामा बसेर नदी तर्न थाले । नदी तर्दातर्दै दाजुचाहिलाई निद्रा लागेछ । भाइलाई चाहिं कहिले आफूसँग भएको घ्याम्पो-टुक्राहरूको पोको राखेर पैसाको पोकोसँग बदल्न पाइएला भन्ने चिन्ताले गर्दा निद्रा लागेन । दाजुचाहिं सुतिराखेको बेलामा घ्याम्पो-टुक्राको पोको विस्तारै निकालेर पैसाको पोकोसँगै राख्यो । तर दाजु ब्युँझने पो हो कि भन्ने डरले दाजुको अनुहार हेरी हेरी पैसाको पोको भनेर लिएको त उही आफूले राखेको घ्याम्पो-टुक्राहरूको पोको नै लिएर आफ्नो लुगाको पोकोमा लुकायो । उसलाई हर्ष लाग्यो । “पैसाको पोको मेरो लुगाको पोकोभित्र

हाली हालें । टुक्राटाक्रीको पोको दाजुको अगाडि छँदैछ दाजुले हेर्दा घ्याम्पोका टुक्राहरूमात्र देख्यो भने मलाई नै शंका गरेर मेरो लुगाको पोको फुकालेर हेर्नेछ । त्यसैले त्यो टुक्राटाको भएको पोको पानीमा खसाली दिनुपन्यो ।” भनेर डुङ्गा अलि ढल्केको बेलामा त्यो पोको खसालि दियो । अनि ऊ चिल्लाएर दाजुलाई उठाइकन भन्यो- “हेर्नोस् दाइ । पैसाको पोको खस्यो ।” दाजुले पानीमा हेर्दा पैसाको पोको देख्यो । तैपनि पानीमा ओर्लेर पोको लिन जान सक्ने होइन । अनि भाइचाहिंलाई भन्यो- “भाइ, त्यो पैसा हाम्रो रहेनछ र खस्यो । भएको भइहाल्यो । मनमा पीर नलेउ ।” भनेर धैर्य गरेर बस भनि- राख्यो ।

भाइचाहिंले बाहिरबाट मात्रै चित्त दुःखेको जस्तो अनुहार बनाई राख्यो । भित्रबाट चाहिं दाजु-लाई छलेर पैसाको पोको आफ्नो हातमा पारिसकें । भनेर ढुक्क भई बसिराख्यो ।

आ-आफ्नो घर पुग्यो । भाइचाहिं दाजुलाई छलेर पैसाको पोको हातमा पारें भनी हर्ष भएर स्वास्नीलाई “यो धनको पोको हिफाजतसाथ राख्नु” भनेर दियो ।

पैसाको पोकोलिने स्वास्नी चाहिंको मन स्थिर रहेन । कतिको पैसा रहेछ, गनेर मात्रै भित्र राखुं भन्ने विचारले पोको फुकालेर हेर्दा त पैसाको पोको भनेर दिएको त घ्याम्पोका टुक्राहरूको पोको पो रहेछ । अनि हत्त न पत्त गई लोग्ने कहाँ भन्न गइन्- “मलाई दिनु भएको कहाँको पैसाको पोको हो र ? त्यसमा त घ्याम्पोका टुक्राहरू पो छन् ।”

दाजुलाई छलौं भन्दैमा छलियो । यो कुरा दाजुलाई सुनाउनु पनि भएन । उसको मनमा झन् डाह भै राख्यो ।

त्यसैले यो कथाले भनिरहेछ कि स्वार्गी बन्नु हुँदैन । स्वार्थी बनेर एकातिरबाट लाभ गर्न खोज्दैमा अर्कोतिरबाट उल्टो आफूलाई नोक्सान गराएर बस्नु पर्ला ।

धर्मकीर्ति प्रकाशन

(नेपाल भाषा)

१. महासतिपट्ठान सूत्र
२. बुद्धया भिन्निगु विपाक
३. अभिधर्म (भाग - १)
४. ऋद्धि प्रातिहार्य
५. वासेट्ठी थेरी
६. यःम्ह म्हघाय्
७. पञ्चनीवरण
८. भावना
९. एकताया ताःचा
१०. प्रेमं छु ज्वी
११. त्रिरत्न गुण स्मरण
१२. बुद्ध पुजा विधि (प्र.सं.)
१३. मैत्री भावना
१४. कर्तव्य (प्र.सं.)
१५. मिखा
१६. परित्राण
१७. हृदय परिवर्तन
१८. बुद्धया अन्तिम यात्रा (भाग - १)
१९. बुद्धया अन्तिम यात्रा (भाग - २)
२०. कर्म
२१. बाखं (भाग - १)
२२. बौद्ध ध्यान (भाग-१)
२३. बोधिसत्व
२४. शाक्यमुनि बुद्ध
२५. अनत्तलक्खण सुत्त
२६. मत्ति भिंसा गति भिनि
२७. अहिंसाया विजय
२८. बाखं (भाग-२)
२९. महास्वप्न जातक (प्र.सं.)
३०. लक्ष्मी छो
३१. अभिधर्म (भाग-२)
३२. बाखंया फल (भाग-१)
३३. बाखंया फल (भाग-२)
३४. क्षान्ति व मैत्री
३५. प्रार्थना संग्रह
३६. बाखं (भाग-२) (द्वि.सं.)
३७. प्रौढ बौद्ध कथा
३८. मूर्खम्ह पासा मज्जु
३९. बुद्धया अर्थनीति
४०. भ्रमण नारद
४१. उखानया बाखं पुचः
४२. पालिभाषा अवतरण (भाग-१)
४३. न्हापांयाम्ह गरु सु ? (द्वि.सं.)
४४. पालि प्रवेश (भाग-१)
४५. पालि प्रवेश (भाग-२)
४६. चमत्कार
४७. बाखं (भाग-४)
४८. राहुल यात उपदेश
४९. अभिधर्म
(चित्तकाण्ड छाया संक्षिप्त परिचय)
५०. मणिचूड जातक
५१. महाजनक जातक
५२. गृही विनय (तृ.सं.)
५३. चरित्र पुचः (भाग-२)
५४. बौद्ध ध्यान (भाग-२)
५५. शान्तिया त्वायः
५६. बुद्ध व शिक्षा (ख)
५७. विश्व धर्म प्रचार देशना (भाग-२)
५८. जातक माला (भाग -१)
५९. त्रिरत्न वन्दना व सूत्र पुचः
६०. चरित्र पुचः (भाग-२)
६१. त्रिरत्न वन्दना व पञ्चशीलया फलाफल
६२. लुम्बिनी विपत्सना
६३. विश्व धर्म प्रचार देशना (भाग-१)
६४. योगीया चिट्ठी
६५. संक्षिप्त बुद्ध जीवनी
६६. बुद्ध धर्म
६७. जातक बाखं

धर्मकीर्ति प्रकाशन

(नेपाल भाषा)

६८. जातक माला (भाग-२)
६९. सर्वज्ञ (भाग-१)
७०. पालि प्रवेश (भाग-१, २)
७१. किशा गीतमी
७२. जप पाठ व ध्यान
७३. धर्म मसीनि
७४. तेमिय जातक
७५. त्रिरत्न गुण लुमके जानया मिखा चायेके (प्र.सं.)
७६. धम्मपद (श्लोकबद्ध)
७७. बाखें (भाग-५)
७८. सप्तरत्न धन
७९. सर्वज्ञ (भाग-२)
८०. दान
८१. बम्मिक सुत्त
८२. मध्यम मार्ग
८३. महासिहनाद सुत्त
८४. भिम्ह काय व म्हायाय
८५. भिक्षु जीवन
८६. समय व विपश्यना सन्धिपत भावना विधि
८७. महानारद जातक
८८. भिम्ह मचा
८९. विवेक बुद्धि
९०. भ्रंग लाइम्ह लाखे
९१. बुद्धपूजा विधि (भाग-१)
९२. स्वास्थ्य लाभ
९३. शिक्षा (भाग-१)
९४. शिक्षा (भाग-२)
९५. दृष्टि व तृष्णा
९६. विपश्यना ध्यान
९७. सतिपट्ठान भावना
९८. बाखें (भाग-६)
९९. धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त (द्वि.सं.)
१००. गीतम बुद्ध
१०१. नेपालय २५ वैं जिगु लुमन्ति
१०२. बुद्ध व शिक्षा (क)
१०३. शिक्षा (भाग-३)
१०४. शिक्षा (भाग-४)
१०५. महा स्वप्न जातक (द्वि.सं.)
१०६. धम्मपद व्याख्या (भाग-१)
१०७. धम्मपदया बाखें
१०८. अभिधर्म (भाग-२) (द्वि.सं.)
१०९. संसारया स्वापू
११०. धम्मपद (मुल पालि सहित नेपाल भाषाय अनुवाद) (पौ.सं.)
१११. आदर्श बौद्ध महिलापिं
११२. बौद्ध नैतिक शिक्षा (भाग-१)
११३. वेस्सन्तर जातक
११४. निर्बाण (रचना संग्रह)
११५. त्रिरत्न गुण लुमके जानया मिखा चायेके (द्वि.सं.)
११६. पालिभाषा अवतरण (भाग-२)
११७. दीर्घायु ज्जीमा
११८. न्हू त्रिरत्न बन्दना व धम्मपद
११९. मनुत्तयगु पहः
१२०. संस्कृति
१२१. कर्तव्य (द्वि.सं.)
१२२. विशेष म्ह मफैवले पाठ यायेगु परित्राण
१२३. बुद्धया करुणा व ब्रह्मदण्ड
१२४. बिरकुशया बाखें
१२५. त्रिरत्न बन्दना व परित्राण
१२६. धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त (द्वि.सं.)
१२७. पट्ठानपालि
१२८. कर्म व कर्मफल
१२९. शिक्षा (भाग-५)
१३०. धर्मया ज्ञान (भाग-२)
१३१. सन्धिपत बुद्ध वंश (भाग-१)
१३२. सन्धिपत बुद्ध वंश (भाग-२)
१३३. अभिधर्म द्वि.सं. (भाग-२)
१३४. अभिधर्म पालि
१३५. न्हापांयाम्ह गुरु सु ? (द्वि.सं.)
१३६. अनन्तलक्खण सुत्त (द्वि.सं.)
१३७. बुद्धपूजा, धम्मपद व ज्ञानमोला (प्र.सं.)
१३८. त्रिरत्न बन्दना व परित्राण (द्वि.सं.)
१३९. धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त
१४०. बुद्ध बन्ना विधि व बुद्धया भिक्षु विपाक
१४१. मनुत्तयगुपह (द्वि.सं.)
१४२. प्रौढ बौद्ध कथा (द्वि.सं.)
१४३. न्हापांयाम्ह गुरु सु ? व अमृत्यु धन

मुद्रक : नील सरस्वती छापाखाना, लाजिम्पाट, फोन नं. ८८३३०५८